

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KABUL EDİLEBİLİRLİK HAKKINDA KARAR

Başvuru no. 25479/19

WIKIMEDIA FOUNDATION, INC. / Türkiye

Başkan

Jon Fridrik Kjølbros,

Hâkimler

Carlo Ranzoni,

Egidijus Kūris,

Pauliine Koskelo,

Jovan Ilievski,

Saadet Yüksel,

Diana Sârcu,

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Stanley Naismith'in katılımıyla Daire halinde 1 Mart 2022 tarihinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ("İkinci Bölüm"), yukarıda belirtilen 29 Nisan 2019 tarihli başvuruyu, Davalı Hükümet tarafından sunulan görüşleri ve başvuran tarafından cevaben sunulan görüşleri,

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2022. Bu gayri resmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Mahkeme önündeki yargılamaya katılma hakkını kullanan ve yazılı görüşler sunan Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri tarafından sunulan görüşleri (Sözleşme'nin 36. maddesinin 3. fıkrası),

Bölüm Başkanı'nın üçüncü taraf olarak yargılamaya katılmasına izin verdiği (Sözleşme'nin 36. maddesinin 2. fıkrası ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 44. maddesinin 3. fıkrasının (a) bendi), Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkının Geliştirilmesi ve Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Özel Raportörü ve sivil toplum kuruluşları (*International Commission of Jurists, Access Now, Article 19, European Centre for Press and Media Freedom, Human Rights Watch (İnsan Hakları İzleme Örgütü), Index on Censorship, PEN International ve Reporters Without Borders (Sınır Tanımayan Gazeteciler)*) tarafından sunulan görüşleri,

Dikkate alarak kapalı oturumda gerçekleştirdiği müzakerelerin ardından aşağıdaki kararı vermiştir:

OLAY VE OLGULAR

1. Başvuran vakıf ("başvuran"), *Wikimedia Foundation, Inc.*, merkezi San Francisco'da bulunan bir vakıftır. Söz konusu vakıf, amacı internet üzerinde kolektif, evrensel, çok dilli ve ücretsiz bir ansiklopedi geliştirmek olan Wikimedia projeleri aracılığıyla bilginin özgürce paylaşımı için çalışmaktadır. Bu vakıf, Mahkeme önünde İstanbul ve Londra Barosuna bağlı avukatlar, G. Gürkaynak ve C. Yengisu tarafından temsil edilmiştir.

Türk Hükümeti ("Hükümet"), kendi görevlisi, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanı Hacı Ali Açıkgül tarafından temsil edilmiştir.

A. Davanın Koşulları

2. Davanın kendine özgü koşulları, taraflarca ifade edildiği şekliyle, aşağıdaki gibi özetlenebilir.

1. *Wikipedia İnternet Sitesine Erişimin Engellenmesi*

3. Hükümete göre; Başbakanlık'a bağlı olan Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü, 28 Nisan 2017 tarihinde, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkanlığı'ndan ("BTK"), 5651 sayılı Kanun'un 8/A maddesi uyarınca (aşağıdaki 15-16. paragraflar), Wikipedia sitesinin iki sayfasının kaldırılmasına ve alternatif olarak bu iki URL sayfasına erişimin engellenmemesi halinde, söz konusu internet sitesinin tamamen engellenmesine karar vermesini talep etmiştir. İlgili sayfaların başlıkları şu şekildedir: "*State-Sponsored Terrorism (Devlet Destekli Terörizm)*" ve "*Foreign involvement in the Syrian Civil War (Suriye İç Savaşına Yabancı Katılımı)*".

4. Başvurana göre; 28 Nisan 2017 tarihinde avukatı, BTK'dan beş adet URL sayfasının dört saatlik bir süre içinde kaldırılmasını talep eden beş e-posta almıştır.

5. Aynı gün BTK, "*State-Sponsored Terrorism*" ve "*Foreign involvement in the Syrian Civil War*" başlıklı sayfaların talep edilen süre içinde kaldırılmadığı ve sadece bunların engellenmesinin teknik yönden imkânsız olduğu gerekçeleriyle söz konusu sitenin tamamına erişimin engellenmesine karar vermiştir.

6. BTK'nın kararı, 5651 sayılı Kanun'un 8/A maddesinin 2. fıkrası uyarınca 24 saat içinde Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliği'nin denetimine sunulmuş ve bu Hâkimlik, söz konusu kararı 29 Nisan 2017 tarihli kararlarla onaylamıştır. 2 Mayıs 2017 tarihinde başvuran, bu karara itiraz etmek için başvuruda bulunmuştur. 4 Mayıs 2017 tarihinde 1. Sulh Ceza Hâkimliği, bu itirazı reddetmiş ve dosyayı Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliği'ne göndermiştir.

Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliği de, 7 Mayıs 2017 tarihli kararla söz konusu itirazı reddetmiştir.

2. Anayasa Mahkemesi Önündeki Yargılama

a) Başvuran Tarafından Yapılan Bireysel Başvuru

7. Başvuran, 9 Mayıs 2017 tarihinde, şu iddiaları dile getirdiği bireysel başvuruyu Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'ne ("AYM") sunmuştur: (a) Engelleme tedbiri, Anayasa'ya aykırıdır ve 15 Temmuz olayları sonrasında ülkenin bulunduğu durumla haklı gösterilememiştir (Sulh Ceza Hâkimliği, ihtilaf konusu tedbire karar vermek için olağanüstü hali ileri sürmüştür); (b) AYM'nin ve Mahkeme'nin ilgili içtihatlarında belirtildiği üzere, internet sitesinin tamamen engellenmesi orantılılık ilkesine aykırıdır; (c) Söz konusu internet sitesinin sayfalarının içeriğinin incelenmesi amacıyla, basın özgürlüğüne ilişkin gerekliliklerin dikkate alınması gerekmektedir; (d) Sulh Ceza Hâkimliğinin kararının gerekçelendirilmemesi ve söz konusu tedbirin yasaya uygunluğunu denetlemekle görevli Hâkimliğin herhangi bir ayrıntılı inceleme yapmaması nedeniyle, ihtilaf konusu tedbir adil yargılanma hakkına aykırıdır; (e) 5651 sayılı Kanunun 8/A maddesinin 4. fıkrası, idari organ (BTK) tarafından kabul edilen karara itiraz edilmesine imkân vermemesi ve söz konusu internet sitesinin sahibinden savunmaya ilişkin görüşlerini bildirmesinin talep edilmemesi nedeniyle Anayasa ile bağdaşmamaktadır (savunma hakkının ihlali). Dosyadaki unsurlara göre başvuran, maddi veya manevi tazminat talebinde bulunmamıştır.

b) Başvuran Tarafından Sunulan Yeniden İnceleme Talebi

8. Başvuran; 25 Temmuz 2018 tarihinde, bireysel başvurusu AYM önünde derdest iken, söz konusu tedbirin kaldırılması talebiyle Sulh Ceza Hâkimliğine başvurmuştur. Başvuran; talebi bağlamında, ihtilaf konusu içeriklerde önemli değişikliklerin yapıldığını ve olağanüstü halin

kaldırıldığını ileri sürmüştür. 4. Sulh Ceza Hâkimliği, 11 Eylül 2018 tarihinde bu talebi reddetmiştir. Başvuran tarafından bu karara karşı yapılan itiraz, 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 2 Ekim 2018 tarihinde reddedilmiştir.

c) Anayasa Mahkemesi'nin Kararı

9. AYM, 26 Aralık 2019 tarihinde verdiği ve 15 Ocak 2020 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan kararlar, altıya karşı on oyla, ifade özgürlüğü hakkını koruyan Anayasa'nın 26. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. AYM, "*Hâkim hukuku kendiliğinden uygular (jura novit curia)*" ilkesine dayanarak, bütün şikâyetleri ifade özgürlüğü hakkı kapsamında inceleyebileceğini ifade ederek başlamıştır. Daha sonra AYM, ihtilaf konusu tedbirin olağanüstü halin gereklilikleriyle haklı gösterilemeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca AYM, ihtilaf konusu sayfaların içeriklerinde önemli değişikliklerin yapıldığını gözlemlemiştir.

10. AYM; ihtilaf konusu tedbirin "kanunla öngörülüp öngörülmediği" hususuyla ilgili olarak Sulh Ceza Hâkimliğinin, diğerlerinin yanı sıra, kanunla öngörülmeleyen bir gerekçeye, yani "Devletin itibarına" atıfta bulunması nedeniyle, söz konusu Kanunun, kanunun uygulanmasında keyfiliğe yol açma riski taşıyan geniş bir yorumlamaya konu olduğunu gözlemlemiştir. Bununla birlikte AYM, söz konusu Kanunun "kanunla öngörülme" ifadesinden doğan gereklilikleri yerine getirip getirmediği veya ihtilaf konusu müdahalenin "meşru bir amaç" izleyip izlemediği hususlarının demokratik bir toplumda müdahalenin gerekliliğinin incelenmesiyle yakından ilişkili olması nedeniyle, bu hususların daha fazla incelenmesine gerek olmadığı kanaatine varmıştır.

11. Tedbirin gerekliliği hususuyla ilgili olarak AYM, 22 Mayıs 2019 tarihli *Birgün İletişim A.Ş.* kararında, bir internet sitesinin tamamına erişimin engellenmesinin istisnai bir tedbir olduğunu vurgulayarak, bu türden tedbirlere ilişkin karar verme sürecinde uyulması gereken kriterleri (söz konusu menfaatler arasında dengenin kurulmasına ilişkin ilkeler için bk.

aşağıdaki 17. paragraf) sıraladığını hatırlatmıştır. İhtilaf konusu sayfaların içeriğini ve söz konusu internet sitesinin özelliklerini incelemesinin ardından AYM, ulusal makamların bu türden bir istisnai tedbiri gerekli kılmak için gereken koşulların bir araya geldiğini kanıtlayamadıkları ve ihtilaf konusu içerikler ile söz konusu sınırlamanın temelinde bulunan neden arasında bir nedensellik bağının varlığı hususunu incelemedikleri sonucuna varmıştır. Aynı şekilde AYM, kendisinin ilgili içtihadından doğan ilkeler ışığında yetkili makamların herhangi bir inceleme yapmadıkları kanısına varmıştır. AYM, somut bağlar kurulmaksızın ve ilgili kriterler bakımından müdahalenin gerekliliği incelenmeksizin, kanunla öngörülen müdahale gerekçelerine ilişkin geniş bir yorumlamayı seçmenin, keyfi etkilere yol açma ve dolayısıyla, ilgili hükmü öngörülemez bir hale getirme riski taşıdığını ifade etmiştir. Bununla birlikte AYM; yetkili makamların, bilhassa büyük miktardaki bilgileri erişilemez bir hale getiren bu türden tedbirlerin, söz konusu internet sitesinin kullanıcılarının haklarını önemli ölçüde etkilediğini ve önemli bir ikincil etkiye sahip olduğunu dikkate almaları gerektiğini eklemiştir. Ayrıca AYM, uygulamada, ihtilaf konusu internet sitesini engelleme tedbirinin kalıcı hale geldiğini gözlemlemiştir. Hâlbuki AYM, belirsiz bir süreyle bu türden sınırlamaların uygulanmasının açıkça ifade özgürlüğü hakkına yönelik orantısız bir müdahale oluşturabileceği kanısına varmıştır.

Dolayısıyla AYM; idari ve yargısal organlar tarafından karar verilen tedbirin zorunlu bir sosyal ihtiyaca dayanmadığı, bu tedbiri haklı göstermek için sunulan gerekçelerin yetersiz olduğu ve tedbirin ifade özgürlüğü hakkına yönelik orantısız bir müdahale teşkil ettiği sonucuna varmıştır.

Son olarak AYM, söz konusu hakkın ihlalinin hem idarenin bir işleminden hem de bir mahkeme kararından kaynaklandığını belirtmiştir. Bu nedenle AYM, tespit edilen ihlalin giderilmesi amacıyla yargılamayı yeniden başlatması için dava dosyasının yetkili Sulh Ceza Hâkimliğine geri gönderilmesine karar vermiştir. AYM aynı zamanda, başvurana masraf ve

giderler bağlamında, 2.732,50 Türk lirası (TRY) tutarında bir meblağın ödenmesine karar vermiştir.

12. Azınlıkta kalan altı hâkim, ortak karşı oylarında, ihtilaf konusu sayfaların içeriklerinin ulusal güvenlik ve kamu düzeni açısından zarar verici olduğunu ve amacı özellikle sitenin tamamına erişimin engellenmesine ilişkin sakıncalardan kaçınmak olan “uyar-kaldır” prosedürüne uyulması nedeniyle ihtilaf konusu tedbirin izlenen amaçla orantılı olduğunu belirtmişlerdir.

d) İhtilaf Konusu Tedbirin Kaldırılması

13. AYM'nin kararının 15 Ocak 2020 tarihinde bildirilmesinin ardından 1. Sulh Ceza Hâkimliği, Wikipedia sitesinin tamamına erişim engeli tedbirini derhal kaldırmıştır.

3. Mevcut Başvurunun Mahkeme'ye Sunulması

14. AYM önündeki bireysel başvuru derdest iken, 29 Nisan 2019 tarihinde başvuran, Mahkeme'ye mevcut başvuruyu sunmuştur. Başvuran; AYM önündeki başvurunun, diğerlerinin yanı sıra, incelemesinin süresi dikkate alındığında bundan böyle etkin olarak değerlendirilemeyeceğini ileri sürerek, davanın öncelikli olarak ele alınmasını talep etmiştir. 2 Temmuz 2019 tarihinde Mahkeme, İç Tüzüğü'nün 41. maddesi uyarınca öncelikli ele alma talebini kabul etmiş ve başvuruyu Hükümete bildirmiştir.

B. İlgili İç Hukuk Kuralları ve İçtihatlar

15. 5651 sayılı Kanun, dört farklı engelleme prosedürü öngörmektedir: a) Devam eden yargılamalar kapsamında erişimi engelleme kararlarını düzenleyen genel rejimi belirleyen 8. madde, b) Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde içeriklerin geri çekilmesini ve/veya içeriklere erişimin engellenmesini düzenleyen rejimi belirleyen 8/A maddesi, c) Yayınların geri

çekilmesini ve yayınlara erişimin engellenmesini düzenleyen rejimi belirleyen 9. madde ve d) Özel hayatın kapsamına giren bilgilerin gizli niteliği nedeniyle içeriklere erişimin engellenmesini düzenleyen rejimi belirleyen 9/A maddesi. 8. maddeden farklı olarak 8/A, 9 ve 9/A maddeleri, hukuk veya ceza yargılaması yokluğunda engelleme tedbirlerine izin vermektedir.

16. Özellikle 5651 sayılı Kanun'un 8/A maddesi; yaşam hakkının, kişilerin ve mülklerin güvenliğinin, ulusal güvenliğin, kamu düzeninin veya kamu sağlığının korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla içeriklerin çıkarılması ve/veya engellenmesi için ek bir prosedür öngörmektedir (8/A maddesinin 1. fıkrası). Bu hükme göre; bir internet sitesine erişim, Sulh Ceza Hâkimliği ya da gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhurbaşkanlığı'nın veya ilgili bir Bakanlığın talebi üzerine BTK Başkanı tarafından engellenebilmektedir. BTK, içeriğin çıkarılması ve/veya engelleme kararını; erişim, içerik ve yer sağlayıcılarına derhal bildirir. Ayrıca engelleme veya çıkarma tedbiri, söz konusu kararın bildirilmesinden itibaren azami dört saatlik bir süre içinde uygulanmalıdır. 8/A maddesinin 2. fıkrası uyarınca BTK, Cumhurbaşkanlığı'nın veya ilgili Bakanlıkların talebi üzerine verdiği içeriğin çıkarılması ve/veya engellemesi kararlarını, 24 saatlik bir süre içinde Sulh Ceza Hâkimliğinin onayına sunar. Sulh Ceza Hâkimliği, 48 saat içinde onay vermekte ya da vermemektedir, aksi takdirde söz konusu karar kendiliğinden sona ermektedir. Sulh Ceza Hâkimliğinin bu karara karşı başka bir Sulh Ceza Hâkimliği önünde itiraz edilmesi mümkündür.

17. AYM, 22 Mayıs 2019 tarihli *Birgün İletişim A.Ş.* kararında, 5651 sayılı Kanun'un 8/A maddesi uyarınca verilen bir gazetenin internet sitesine erişimin engellenmesi tedbirini incelemiştir. Bu kararda AYM, söz konusu siteye erişimin engellenmesi tedbirinin gerekliliğinin ya da orantılılığının ortaya konulmadığı sonucuna varmıştır. Bu karar aynı zamanda, bu türden tedbirlere ilişkin kriterleri hatırlatmak ve belirtmek için bir fırsat olmuştur. Bu bağlamda, AYM, şu değerlendirmeleri sunmuştur. Öncelikle, internet

sitesine erişimin engellenmesi yalnızca acil gereklilik durumunda uygulanması gereken istisnai bir tedbirdir ve dolayısıyla, süresinden sonra alınan bir tedbirin zarar verici olduğu bir durumun söz konusu olduğunu ikna edici bir şekilde kanıtlama görevi yetkili makamlara aittir. İkinci olarak; yaşam hakkını, kişilerin ve mülklerin güvenliğini, ulusal güvenliği, kamu düzenini veya kamu sağlığını korumak ve suç işlenmesini önlemek amacıyla söz konusu yayınların içeriği ile söz konusu tedbirin acil olarak uygulanması gerekliliği arasında bir bağın varlığını ikna edici bir şekilde kanıtlama görevi, yetkili makamlara aittir. Üçüncü olarak, yetkili makamların bu türden bir inceleme için, özellikle ihtilaf konusu yayınların terör örgütlerinin faaliyetlerini meşrulaştırma amacı taşıması halinde, ifade özgürlüğü hakkı ile izlenen meşru amacın oluşturduğu çatışan menfaatler arasında bir denge kurmaları gerekmektedir. Dördüncü olarak, yetkili makamların, söz konusu dengenin kurulması amacıyla, şu sorular ışığında ilgili unsurları inceleyerek, davanın koşullarının tamamına ilişkin ayrıntılı bir inceleme yapmaları gerekmektedir: İhtilaf konusu yayınlar; toplumun bir grubunu, memurları veya Devleti hedef almış mıydı ve hedef alınan kategorilere karşı şiddet çağrısı olarak incelenmiş miydi? Bunlar, kişilere karşı şiddet kullanımını teşvik etmiş midir veya nefreti körüklemiş midir? Bunlar, şiddet kullanımının meşru ve haklı bir yöntem teşkil ettiği yönünde bir mesaj iletmiş midir? Bunlar, şiddeti veya silahlı mücadeleyi övmüş ya da desteklemiş midir? Bunlar, ülkede ya da ülkenin bir kısmında şiddet ortamını artıracak bir şekilde asılsız suçlamalar yaymış mıdır? Bunlar, toplum arasında rahatsızlığa neden olacak veya Devletin organlarının olağan işleyişini bozacak bir şekilde yanlış bilgiler yaymış mıdır? Bu uygulama kapsamında, ayrıca yayınların hangi bağlamda yayımlandığını ve tedbirin “zorunlu bir sosyal ihtiyacı” karşılayıp karşılamadığı, yalnızca son çare olarak öngörülüp öngörülmediği ve izlenen meşru amaçlarla orantılı olup olmadığı hususlarının dikkate alınması gerekmektedir.

ŞİKÂyetLER

18. Başvuran; Sözleşme'nin 6, 10 ve 15. maddelerini ileri sürerek bir yandan, Wikipedia internet sitesinin tamamına erişimin engellenmesinin ifade özgürlüğü hakkına yönelik haksız bir müdahale oluşturduğunu ve diğer yandan, internet sitesine erişim tedbirlerine ilişkin yargısal denetim prosedürünün kötüye kullanımları önlemek için yeterli koşulları bir araya getirmediğini iddia etmektedir. Ayrıca başvuran; ilk olarak, Türk hukukunda etkin bir hukuk yolunun bulunmadığını ve ikinci olarak, faaliyetinin bu sayfaların içeriklerini zamanında yayımlamaktan ibaret olması nedeniyle AYM'ye 9 Mayıs 2017 tarihinde sunduğu bireysel başvurunun, etkisiz bir hale geldiğini ileri sürmektedir.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

19. Mahkeme, bu şikâyetlerin tamamının ifade özgürlüğü hakkıyla ve bu bağlamda usuli güvencelere uyulmasıyla ilgili olduğunu tespit etmektedir (*bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis) bk. Association Ekin/Fransa, no. 39288/98, §§ 58-64, AİHM 2001-VIII; ayrıca bk. bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis), Association Burestop 55 ve diğerleri/Fransa, no. 56176/18, § 75, 1 Temmuz 2021*). Mahkeme; olay ve olguların hukuki nitelendirmesini yapmakla görevli olduğunu ve başvurular ya da Hükümet tarafından bu olaylara ilişkin atfedilen nitelendirmeyle bağlı olmadığını hatırlatarak, bu şikâyetlerin sadece Sözleşme'nin 10. maddesi açısından incelenmesinin daha uygun olduğu kanısına varmaktadır. Söz konusu madde aşağıdaki gibidir:

“1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüntü alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.

2. Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir.”

A. Şikâyetlerin Kabul Edilebilirliği Hakkında Tarafların İddiaları

1. Hükümet

20. İlk olarak Hükümet; AYM kararının, kendi ifadesine göre, iddia edilen ihlalin kabulünü teşkil etmesi nedeniyle, Mahkeme’yi, başvuranın mağdur sıfatının bulunmaması nedeniyle başvuruyu reddetmeye davet etmektedir. Hükümet ayrıca, Sulh Ceza Hâkimliği tarafından yeniden yargılama yapılmasının (ihtilaf konusu tedbirin kaldırılması ile sonuçlanan) aynı zamanda uygun bir telafi teşkil ettiğini ileri sürmektedir. Hükümet, başvuranın ihtilaf konusu engelleme tedbirinin kendisini doğrudan nasıl etkilediğini kanıtlayamadığını belirtmektedir. İkinci olarak Hükümet, başvuranın sahip olduğu iç hukuk yollarını tüketmediğini savunmakta ve mevcut başvurunun sunulması sırasında AYM önünde bireysel başvurunun derdest olduğunu ileri sürmektedir. Bu bağlamda Hükümet, başvuranın Mahkeme önündeki başvurusunun erken yapılmasını haklı gösterecek nitelikte herhangi bir gerekçe ileri sürmediğini iddia etmektedir. Hükümet, AYM önündeki yargılamanın süresinin aşırı uzun olmadığı kanaatindedir. Hükümet ayrıca, AYM’nin bu konuya ilişkin birçok içtihadından ve 15 Ocak 2020 tarihli kararından, bireysel başvurunun başarı şansından yoksun olmadığı sonucuna varmaktadır. Hükümet; bireysel başvurunun, internet sitesinin tamamına erişimin engellenmesine ilişkin şikâyetlerle ilgili olarak etkin bir hukuk yolu teşkil ettiği sonucuna varmaktadır. Üçüncü olarak Hükümet, Mahkeme’yi, başvurunun *kişi bakımından (ratione personae)* ve

konu bakımından (ratione materiae) bağdaşmazlık nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermeye davet etmektedir. Hükümet'e göre, başvuru, *kişi bakımından (ratione personae)* bağdaşmazdır; çünkü Mahkeme, *soyut olarak (in abstracto)* inceleme yapmaktan ziyade, adli güvenceler konusunu sadece mevcut dava ışığında incelemekle yetinmelidir. Hükümet ayrıca; başvurunun *konu bakımından (ratione materiae)* bağdaşmaz olduğunu, zira kendi ifadesine göre, Türkiye'yi hem ulusal hem de uluslararası alanda zor bir durumda bırakabilecek ihtilaf konusu sayfaların içeriğinin Sözleşme'nin 10. maddesiyle korunmadığını ifade etmektedir.

2. Başvuran

21. Başvuran, uygulamada ve mevcut davada, AYM önündeki bireysel başvurunun artık etkin olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmektedir. Başvuran, bu hukuk yolunu geciktiren, çözülmemiş sistematik bir sorunun mevcut olduğunu ileri sürmektedir. Başvurana göre; AYM önündeki bireysel başvuru, ilke olarak etkin bir hukuk yolu teşkil etse bile, bu mekanizma mevcut davanın koşullarında etkin bir şekilde işlememiştir ve internet sitesine erişimin engellenmesine ilişkin davalarda etkin bir şekilde işleyememektedir (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis), G.B. ve diğerleri/Türkiye*, no. 4633/15, §§ 131-137, 17 Ekim 2019).

22. Mevcut davada söz konusu olanla aynı nitelikteki tedbirlere ilişkin olarak başvuran, AYM'nin bu türden tedbirlerin yasaya uygunluğunu incelerken ilk derece mahkemesi olarak hareket ettiğini ve dolayısıyla, AYM önündeki bireysel başvuru yolunun uygulamada etkin bir hukuk yolu teşkil etmediğini ileri sürmektedir. Başvuran, engelleme tedbirlerine ilişkin yargısal denetim mekanizmasının, kendi ifadesine göre, Sulh Ceza Hâkimliğinin uygulamada AYM'yi ilk derece mahkemesi yaparak, etkin bir denetim uygulamaksızın ve herhangi bir gerekçe sunmaksızın ("*incelemeden onaylama*", "*rubber-stamping exercise*") yalnızca onay mahkemesi olarak bu

bağlamda sistematik olarak hareket etmesinden kaynaklanan sistematik bir sorun oluşturduğunu belirtmektedir.

23. Başvuran ayrıca, binlerce internet sitesinin, kendi ifadesine göre, engellenmenin kaldırılmasını sağlamak için ilgili tarafları AYM'ye bireysel başvuruda bulunmaya zorlayan, etkin bir yargısal denetim olmaksızın engellenmesi nedeniyle, Sulh Ceza Hâkimlikleri tarafından yapılan denetimin sistematik bir soruna yol açtığını ifade etmektedir. Ancak başvuran, AYM'nin incelemesinin yavaş olduğunu (mevcut davada, AYM bireysel başvurunun yapılmasının ardından 2 yıl 8 ay sonra kararını vermiştir) ve bu durumun da söz konusu hukuk yolunu, ilk derece başvurusu olarak etkisiz hale getirdiğini savunmaktadır. Başvurana göre; AYM, başvurusunun Mahkeme tarafından Hükümet'e bildirilmesinin ardından, davayı incelemeye başlamıştır ve bu durum, iki yıl boyunca yani davanın Mahkeme tarafından bildirildiği tarihe kadar, AYM'nin tamamen hareketsiz kaldığı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bireysel başvuru yolu, işleyişinin Mahkeme'ye bir başvurunun yapılmasıyla veya davanın Mahkeme tarafından bildirilmesiyle koşullandırılması nedeniyle, şartlı bir hukuk yolu olabilmektedir (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis) Kavala/Türkiye*, no. 28749/18, § 190, 10 Aralık 2019).

24. Ayrıca AYM'nin yetkisi uygulamada göz ardı edilecektir. Nitekim AYM, benzer davalarda dört ihlal kararı vermiştir; ancak bilhassa 22 Mayıs 2019 tarihli *Birgün İletişim A.Ş.* ilke kararında konuyla ilgili geliştirilen ilkeler, sulh ceza hâkimlikleri tarafından takip edilmediği bildirilmektedir. Ekim 2019 tarihi itibarıyla, 300.000 internet sitesine erişim engellenmiştir (Hükümet; sayı belirtmeden bu verilere itiraz etmiş ve bu tür istatistiklerin yanıltıcı olduğunu vurgulamıştır; çünkü birçok internet sitesi, uyuşturucu madde kullanımını, fuhuş veya pedofili gibi benzer diğer suçları teşvik ettiği için engellenmiştir.) Erişimi engellenmiş sitelerin sayısının yüksek olması, AYM'nin ihlal kararlarına rağmen etkili bir denetim olmadığının ispatı olacaktır.

25. Öte yandan başvuranın, bir kanuna, mevcut durumda 5651 sayılı Kanun'un 8/A maddesine itiraz etmek için doğrudan AYM'ye bireysel başvuruda bulunma imkânına sahip değildi. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin 3. fıkrası "Yasama işlemleri ... aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağını" belirtmektedir.

26. Yukarıda belirtilen hususlar ışığında başvuran, bir ihlal nedeniyle halen mağdur olduğu iddiasında bulunabileceğini ifade etmektedir. Başvuran, ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiği sonucuna varsa bile AYM'nin, 5651 sayılı Kanun'un 8/A maddesinin kanun niteliğinin gerekliliklerini karşılamadığını ve Sözleşme'nin 10. maddesinin 2. fıkrası anlamında meşru bir amaç izlemediğini ileri sürmektedir. Ayrıca AYM'nin, Sözleşme'nin 6 ve 13. maddeleri bağlamındaki şikâyetlerine eğilmediğini; zira ihlalin sistematik niteliği meselesini kararında ele almadığını iddia etmektedir.

3. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri

27. İnsan Hakları Komiseri; internetteki içeriklerin sansürlenmesi sorununun, 2011 yılında selefının, 5651 sayılı Kanun'un ifade özgürlüğü kısıtlamalarına demokratik bir toplumda gerekli olanın ötesinde izin verdiğini iddia ettiği konuyla ilgili bir rapor yayımlamasından bu yana, kendisi için endişe konusu olduğunu belirtmektedir. İfade özgürlüğü hakkının birçok ihlalinin, "İnternet" Kanunu'nun lafzının ve ruhunun doğrudan sonucu olduğu ve özellikle, kendisine göre, 5651 sayılı Kanun'un 8/A maddesinin, yürütmeye, çevrimiçi içeriklere erişimi engellemek için yarı otomatik bir yetki verdiği kanısındadır. Bu yetkinin normal olarak, kararın bağımsız bir yargı organı tarafından derhal gözden geçirilmesi şeklinde yargısal denetime tabi tutulması gerektiği; ancak bu gözden geçirmenin, Mahkeme ve AYM tarafından Sözleşme'nin 10. maddesinde belirtilen ilkelere uygun her türlü derin analizden yoksun, çok yüzeysel ve resmi bir denetim ile sınırlı olduğu kanaatine varmaktadır.

28. Komiser, AYM kararlarının daha önceden Türkiye'nin Sözleşme'nin 10. maddesi kapsamındaki yükümlülükleri ile daha uyumlu olduğunu düşünmektedir. Ayrıca, ilk derece mahkemelerinin kararlarının AYM'nin içtihatlarıyla her zaman uyumlu olmadığını ve bu durumun, kendi görüşüne göre, ülkedeki anayasal düzen ve hukukun üstünlüğü için önemli bir sorun oluşturduğunu kaydetmektedir. Bu durumun, en yüksek yargı merci olarak AYM'nin yetkisinin etkinliğinin sorgulanmasına yol açtığı kanısındadır. Ayrıca AYM'nin, ilk derece mahkemesinin kararını bozduğu durumlarda dahi, sürecin genel olarak birkaç yıl sürdüğünü ve bunun da internetin hızı göz önüne alındığında ifade özgürlüğü hakkını zedelediğini ileri sürmektedir.

29. Komiser, dünya çapında böylesine yaygın bir ücretsiz internet bilgi sitesinin tamamının erişime engellenmesinin demokratik bir toplumda hiçbir şekilde gerekli görülemeyeceğini düşünmektedir. Bu tedbirin, yolsuzluk eylemleri, terör saldırıları, askeri faaliyetler, dini bir vakıfta çocuk istismarı skandalı hatta bir öğrenci yurdunda yangın ile ilgili yürütülen soruşturmalar gibi, kamuyu ilgilendiren ve ülkenin genel yararına bağlı olan önemli olaylar bağlamı içinde yer aldığını da eklemektedir. Son olarak, ülkede Wikipedia sitesine erişimin engellenmesinin acilen düzeltilmesi gereken mühim bir yapısal sorunun belirtisi olduğu kanısındadır.

4. Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkının Geliştirilmesi ve Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Özel Raportörü

30. Raportör, özellikle 2016 yılının Temmuz ayındaki darbe girişiminden bu yana Türkiye'de basın ve internet özgürlüklerine yönelik gözlenen kısıtlamalara ilişkin endişelerini, söz konusu kısıtlamaların uluslararası insan hakları hukukunun sınırları ile bağdaşmadığı sonucuna vardığı Kasım 2016 tarihli bir raporda dile getirdiğini hatırlatmaktadır. İnternetin günümüzde ifade ve kamusal tartışma için ana alan haline geldiği ve Devletlerin bu alana müdahalesinin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi ile Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (MSHUS) 19.

maddesiyle uyumlu olması için en aza indirilmesi gerektiği kanaatine varmaktadır.

31. MSHUS'nin ifade özgürlüğüne yönelik derogasyonlara izin verdiğini hatırlatmakta; ancak bunların kanunla öngörülmesi, meşru menfaat izlemesi, gerekli ve izlenen amaçla orantılı olması gerektiğini belirtmektedir. İlk olarak, kanunla öngörülmüş olarak sayılması için derogasyonun erişilebilir ve yeterince açık bir hükümle öngörülmesi gerektiğini, ikinci olarak ihtilaf konusu internet sitelerine erişimin engellenmesinin, bağımsız, tarafsız ve taraflar arasında silahların eşitliğini güvence altına alan bir yargı organı tarafından karara bağlanması gerektiğini eklemektedir.

32. İfade özgürlüğüne yönelik derogasyonların istisna olarak kalması gerektiğini vurgulayarak, belirli kategorideki internet sitelerini hedefleyen genel bir tedbirden ziyade spesifik içerikleri hedefleyen bir engelleme tedbiri seçilmesinin tercih edilir olduğu kanaatindedir. Aynı zamanda, erişimi engelleme kararına karşı etkin bir hukuk yolu bulunmasının gerekli olduğunu ileri sürmektedir. Bireylerin, yetkililer tarafından alınan kararlara itiraz etme imkânına sahip olmaları gerektiği kanaatindedir. Mevcut davayı, Mahkeme'nin çevrimiçi içeriklere yönelik bu tür kısıtlayıcı tedbirlerin ifade özgürlüğü hakkıyla uyumluluğunu daha fazla incelemesi için iyi bir fırsat olarak görmektedir.

5. Sivil Toplum Kuruluşları

33. Sivil toplum kuruluşları, 5651 sayılı Kanun'un 8/A maddesi ile ilgili endişelerini dile getirmektedirler. Bu hükmün, basın ve ifade özgürlüklerine yönelik önemli ve orantısız bir şekilde etkilediğini düşünmektedirler. Ayrıca, yakın zaman önce kabul edilen reformun ardından uygulamaya konulan yeni hukuki yapının, bireyleri, internet sitelerine erişimin engellenmesine karşı etkin hukuk yollarından mahrum bıraktığı kanaatindedirler. 2016 yılında gerçekleşen darbe girişiminden bu yana durumun kötüye gittiğini ileri sürmektedirler.

B. Mahkemenin Değerlendirmesi

34. Mahkeme; Sözleşme'nin ihlallerini telafi etmenin ilk olarak ulusal makamların görevi olduğunu ve bir başvuranın, iddia edilen ihlalin gerçek mağduru olduğunu iddia edip edemeyeceğini değerlendirirken, sadece, Mahkeme'ye başvuru yapıldığı zamandaki durumun değil, aynı zamanda Mahkeme tarafından davanın incelendiği tarihten önceki tüm gelişmeler dâhil olmak üzere söz konusu davanın tüm koşullarının dikkate alınması gerektiğini hatırlatmaktadır (*Selahattin Demirtaş/Türkiye (no. 2)* [BD], no.14305/17, § 217, 22 Aralık 2020 ve burada yapılan atıflar).

35. Ulusal makamlar; açıkça ya da özü itibarıyla Sözleşme ihlalini kabul edip telafi etmedikçe, başvuranın lehindeki bir karar veya tedbir, ilke olarak, Sözleşme'nin 34. maddesinin amaçları bakımından onu "mağdur" statüsünden çıkarmak için yeterli olmamaktadır. Ancak her iki koşul da yerine getirildiğinde, Sözleşme'nin koruyucu mekanizmasının ikincil niteliği başvurunun incelenmesini engeller (*ibidem*, § 218 ve burada yapılan atıflar).

36. Somut olayda, başvuranın şikâyet ettiği tedbir, yani önce idari bir organ olan BTK tarafından kabul edilen ve sonrasında yetkili sulh ceza hâkimliği tarafından onaylanan Wikipedia internet sitesine erişimin engellenmesi kararı, AYM'nin 26 Aralık 2019 tarihli kararının tebliğini takiben 15 Ocak 2020 tarihinde kaldırılmıştır. Nitekim 1. Sulh Ceza Hâkimliği, Wikipedia internet sitesinin tamamına erişimin engellemesi tedbirini gecikmeksizin kaldırmaya karar vermiştir.

37. AYM'nin ihlal tespitinde bulunmasına ve ardından ihtilaf konusu tedbirin kaldırılmasına rağmen başvuran, Hükümetin iddialarına itiraz etmiş ve ulusal düzeyde bir sorunun sistematik niteliği özellikle göz önüne alındığında, halen bir ihlalin mağduru olduğu iddiasında bulunabileceğini ifade etmiştir.

38. Taraflar, "mağdur" sıfatı sorununu, AYM önündeki hukuk yolunun etkinliğine ilişkin daha genel bir sorunla ilişkilendirdiği için, Mahkeme bu

noktayı ele alma niyetindedir; zira bu tür davalarda, bir başvuranın mağdur olduğu iddiasında bulunma olasılığı, iç hukuk yolunun kendisine sağladığı giderime bağlı olacaktır (benzer bir yaklaşım için, *gerekli değişiklikler yapılmak koşuluyla (mutatis mutandis), Scordino/İtalya (no. 1)* [BD], no. 36813/97, § 182, AIHM 2006-V).

39. Bireysel başvuru yolunun etkinliğine ilişkin olarak Mahkeme, ifade özgürlüğü ile ilgili birçok davada anayasal başvuru yolunun, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrası anlamında, bu tür şikâyetler için tüketilmesi gereken bir hukuk yolu olarak görülmesi gerektiği sonucuna vardığını hatırlatmaktadır (bk. ilk olarak, *Hasan Uzun/Türkiye* (k.k.), no. 10755/13, §§ 25-27, 30 Nisan 2013; ifade özgürlüğü hakkı bağlamındaki şikâyetlerle ilgili olarak, bk. diğer kararlar arasında, *Ayaz/Türkiye* (k.k.), no. 16959/10, §§ 21-23, 8 Eylül 2020).

40. Mahkeme, mevcut davada, bu içtihadından sapmak için herhangi bir sebep görmemektedir. Nitekim aşağıdaki gerekçelerle Mahkeme'nin önünde; Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvurunun, başvuranın Sözleşme'nin 10. maddesi kapsamındaki şikâyeti için uygun bir giderim sağlama olasılığının bulunmadığını söylemesini sağlayacak yeterli delil bulunmamaktadır.

41. Öncelikle 5651 sayılı Kanun'un 8/A maddesi anlamında internet sitelerine erişimin engellenmesini düzenleyen rejimle ilgili olarak, AYM'nin, konuya ilişkin uygulanacak kriterleri belirtmeyi mümkün kılan bir içtihat geliştirdiği kararlarından anlaşılmaktadır (yukarıda 15. paragraf). AYM özellikle, bir internet sitesinin tamamına erişimin engellenmesinin istisnai bir tedbir olduğunu ifade etmiş ve bu tür tedbirlere ilişkin karar verme sürecinde uygulanacak kriterleri sıralamıştır. Aynı zamanda, ihtilaf konusu sayfaların içeriğini ve internet sitesinin özelliklerini inceledikten sonra, idari ve yargısal organlar tarafından karar verilen tedbirin zorunlu bir sosyal ihtiyaca dayanmadığı, yeterince gerekçeli olmadığı ve ifade özgürlüğü hakkına

yönelik orantısız bir müdahale oluşturduğu sonucuna varmıştır (yukarıda 11. paragraf).

42. Mahkeme özellikle, önünde ileri sürülen iddialara yanıt olarak, AYM'nin, erişim engelleme tedbirinin 15 Temmuz olayları sonrasında ülkede hâkim olan durumla gerekçelendirilemeyeceğini ve bir internet sitesinin tamamına erişimin engellenmesinin orantılılık ilkesine aykırı olduğunu gözlemlediğini kaydetmiştir. İhtilaf konusu tedbirin “kanunla öngörülmüş” olup olmadığı konusunda bir karar vermemiş ise de, söz konusu kanunun, keyfiliğe yol açma riski taşıyan geniş bir yorumlamaya konu olduğunu gözlemlemiştir (yukarıda 10. paragraf). Ancak, başvuranın, AYM önünde esas olarak müdahalenin orantısız olduğu ve gerekçelendirilmediği iddiasında bulunduğu belirtilmelidir. Bu iki temel hususla ilgili olarak, Yüksek Mahkeme tarafından yapılan ihlal tespitinin tartışma konusu olmadığını belirtmek gerekmektedir.

43. Başvuranın, bir kanuna, mevcut durumda 5651 sayılı Kanun'un 8/A maddesine itiraz etmek için doğrudan AYM'ye bireysel başvuruda bulunma imkânı bulunmadığına ilişkin iddiasıyla ilgili olarak, Mahkeme öncelikle, Sözleşme organlarının yerleşik içtihadına göre, Sözleşme'nin 13. maddesinden, mevzuatın Sözleşme'ye uygun olmadığı iddia edildiğinde, mevzuata karşı bir hukuk yolunun bulunması gerektiği çıkarımının yapılamayacağını hatırlatmaktadır. Böyle bir hukuk yolu aslında mevzuatın bir tür yargısal denetimi anlamına gelecektir; zira yalnızca “ulusal bir merci önünde etkili bir hukuk yolu” gerektiren 13. maddenin amaçları bakımından genel olarak yeterli olan herhangi bir denetimin, mevzuat söz konusu olduğunda pek etkili olması mümkün değildir (*Ferenc Babik ve diğerleri/Macaristan* (k.k.), no. 42947/12, 21 Mayıs 2013 ve *Yunanistan Gümrük Müşavirleri Federasyonu, Gialouris ve diğerleri/Yunanistan*, no. 24581/94, 6 Nisan 1995 tarihli Komisyon kararı, Kararlar ve Raporlar 81, s. 123). Her hâlükârda Mahkeme, ifade özgürlüğü hakkının kullanılmasına yönelik müdahalelerin incelenmesine ilişkin kriterlerden birini oluşturan

“kanun kalitesini” sorgulayarak başvuranın, bireysel başvurusu kapsamında söz konusu kanunun öngörülebilirliğine itiraz etme olanağına sahip olduğunu gözlemlemektedir. Ancak dosyadaki unsurlardan, başvuranın, bu iddiayı ilk kez Mahkeme önünde ileri sürdüğü anlaşılmaktadır.

44. Mahkeme, başvuranın iddialarını ve üçüncü tarafların mevcut davada ileri sürülen sorunun sistematik niteliğine ilişkin görüşlerini dikkate almaktadır. Bununla birlikte, AYM’nin, iddia edilen sistematik sorunu çözemeyecek durumda olduğunu düşündürecek yeterince ilgili delillere sahip değildir. Başvuranın da kabul ettiği üzere, AYM, internet sitelerine erişimin engellenmesi konusunda, engelleme tedbirlerini, mevcut davada itiraz edilen gibi, inceleyen ulusal makamlara ve mahkemelere rehberlik edecek çok sayıda kriter belirlemesine imkan tanıyan bir dizi karar vermiştir. Ayrıca, bir sorunun sistematik niteliğinin tespiti halinde, Yüksek Mahkeme, belli bir davada basit bir ihlal tespiti dışında, pilot karar usulü gibi uygun araçlara da sahiptir (bk. yukarıda anılan *Uzun* kararı, § 27). Aynı şekilde, bir bireysel başvuru kapsamında AYM, bir hükmün öngörülebilirliğini inceleme ve gerektiği takdirde, “kanun kalitesine” ilişkin gereklilikleri karşılamadığı sonucuna varma yetkisine sahiptir.

45. Mahkeme ayrıca, kesinleşmiş ve bağlayıcı bir kararın kasıtlı olarak icra edilmemesinin, yargının güvenilirliğini ve otoritesini zedeleyeceğini ve etkinliğini tehlikeye atacağını da kabul etmektedir (*Ahmet Tunç ve diğerleri/Türkiye* (k.k.), no. 4133/16 ve 31542/16, § 128 ve burada yapılan atıflar, 29 Ocak 2019). Ancak, AYM kararının, Resmi Gazete’de yayımlanması sonrasında derhal icra edildiğini gözlemlemektedir. Başvuranın, sulh ceza hâkimliklerinin, Yüksek Mahkemenin önceki ilke kararlarında belirlediği ilkeleri göz ardı ettikleri yönündeki iddiasına ilişkin olarak Mahkeme, bu hususun, AYM’nin söz konusu ihlal tespitinin başlıca nedenlerinden biri olmasına önem vermektedir.

46. Başvuranın, AYM önündeki yargılamanın süresine ilişkin iddiasıyla ilgili olarak Mahkeme, ihtilaf konusu bir tedbire itiraz etmek amacıyla

yapılan bir başvurunun incelenmesi için geçen sürenin, AYM önündeki bir yargılamanın etkin olmadığına dair bir sonuca varmak için tek başına yeterli olmadığını gözlemlemektedir (bk. *gerekli değişiklikler yapılmak koşuluyla (mutatis mutandis)*, *Kavala/Türkiye*, no. 28749/18, § 99, 10 Aralık 2019). Kuşkusuz, etkin olmak için, bir hukuk yolunun aşırı gecikmeye mahal vermeden işlemesi gerekmektedir (bk. *gerekli değişiklikler yapılmak koşuluyla (mutatis mutandis)*, *Story ve diğerleri/Malta*, no. 56854/13 ve diğer 2 başvuru, § 80, 29 Ekim 2015). Nitekim Mahkeme'nin yerleşik içtihadına göre, bir iç hukuk yolunun asgari çabukluk güvenceleri sunması gerekmektedir; zamanında işlemeyen bir hukuk yolu ne yeterli ne de etkilidir (bk. *gerekli değişiklikler yapılmak koşuluyla (mutatis mutandis)*, *Podkolzina/Letonya* (k.k.), no.46726/99, 8 Şubat 2001 ve *Kadiķis/Letonya* (no.2), no. 62393/00, § 62, 4 Mayıs 2006).

47. Mevcut davada, AYM, bireysel başvuru yapıldıktan 2 yıl 8 ay sonra kararını vermiştir. Mahkeme'ye göre, söz konusu süre, uzun olduğu kabul edilmekle birlikte, özellikle davanın konusu göz önüne alındığında, açıkça aşırı değildir. Ancak, özellikle AYM'nin, somut olayda sulh ceza hâkimlikleri tarafından yapılan yargısal denetimle ilgili olarak tespit ettiği eksiklik göz önüne alındığında, bu sonuç, ulusal mahkemelere, Sözleşme'nin 10. maddesi kapsamında ileri sürülen benzer şikâyetlerle ilgili açık çek verecek şekilde yorumlanmamalıdır. AYM'nin de işaret ettiği üzere, süre sınırı olmaksızın alınan ve önemli miktarda bilgiyi erişilemez kılan bu tür tedbirlerin, internet kullanıcılarının haklarını büyük ölçüde etkilediği ve önemli bir ikincil etkiye sahip olduğu unutulmamalıdır. Dolayısıyla, bu tür tedbirlerin hızlı bir yargısal denetimi, bu davanın koşulları açısından büyük bir öneme sahiptir. Hızlı ve etkin koruma ve dolayısıyla bireylerin haklarının *ilk bakışta (a priori)* etkili bir şekilde korunması bakımından, ikincillik ilkesinin, üye Devletlerin birincil sorumluluğunu meşrulaştırdığı unutulmamalıdır (yukarıda anılan *Kavala*, § 99).

48. Başvuranın; AYM'nin, Sözleşme'nin 6 ve 13. maddeleri kapsamındaki şikâyetlerini incelemeyeceği yönündeki iddiasına ilişkin olarak Mahkeme, bu şikâyetlerin Yüksek Mahkeme tarafından *hâkim hukuku kendiliğinden uygular (jura novit curia)* ilkesi gereğince ifade özgürlüğü hakkı açısından incelendiğini gözlemlemektedir. Mahkeme'ye göre bu yaklaşım, Mahkeme'nin, bir şikâyetin ileri sürülen yalnızca hukuki gerekçe ya da nitelendirilme bağlamında değil, şikâyet edilen olaylar bağlamında nitelendirildiği yönündeki zengin içtihadı ile uyumludur (*Guerra ve diğerleri/İtalya*, 19 Şubat 1998, § 44, Karar ve Hükümler Derlemesi 1998-I; bk. aynı zamanda, *Radomilja ve diğerleri/Hırvatistan* [BD], no. 37685/10 ve 22768/12, §§ 123-126, 20 Mart 2018). Mevcut davanın koşullarında, özellikle AYM'nin ifade özgürlüğü hakkı kapsamında başvuran tarafından ileri sürülen hususları incelediği ve dolayısıyla incelemesi için sunulan esas şikâyetlere yanıt verdiği göz önüne alındığında, bu yaklaşım hiçbir şekilde keyfi veya açıkça mantıksız görünmemektedir (bk. *aksi yönde bir karar için (a contrario)*, *Metropolitan Church of Bessarabia ve diğerleri/Moldova*, no. 45701/99, § 138, AİHM 2001-XII).

49. Yukarıda belirtilen hususlardan, mağdur sıfatının var olmadığı sonucuna varabilmek için yerine getirilmesi gereken ilk koşulun (yukarıda 35. paragraf), yani ulusal makamlar tarafından bir ihlalin tanınmasının yerine getirildiği sonucu çıkmaktadır. Nitekim AYM'nin kararında kullandığı ifadeler, Sözleşme'nin 10. maddesi ile güvence altına alınan ifade özgürlüğü hakkının ihlalinin tanınması olarak görülebilir.

50. İkinci koşula, yani uygun ve yeterli bir tazminin varlığına ilişkin olarak, davanın tüm koşulları ve özellikle Sözleşme'nin söz konusu ihlalinin niteliği dikkate alınmalıdır. Somut olayda; AYM'nin bir ihlalin varlığını tespit ettiğinde tazminata hükmedebileceği, yargılamanın yenilenmesine karar verebileceği ve ihlalin neticelerinin kaldırılmasına yönelik çözümleri gösterebileceği itiraz konusu değildir (bk. yukarıda anılan *Uzun* kararı, § 23). Bu bağlamda başvuranın, Yüksek Mahkemenin, gerektiği takdirde uygun ve

yeterli tazminat ödenmesine karar verme yetkisini Mahkeme önünde şikâyet konusu yapmadığını belirtmek önem arz etmektedir (*aksi yönde bir karar için (a contrario), Bulaç/Türkiye, no. 25939/17, § 45, 8 Haziran 2021*). Buna ek olarak dosyadaki unsurlardan, başvuranın herhangi bir tazminat talebinde bulunmadığı anlaşılmaktadır (yukarıda 7. paragraf). Ayrıca AYM, ihlal tespitinde bulduktan sonra, tespit edilen ihlalin giderilmesi amacıyla yargılamanın yenilenmesi için dava dosyasını yetkili sulh ceza hâkimliğine göndermiştir. Söz konusu Sulh Ceza Hâkimliği, 15 Ocak 2020 tarihinde AYM'nin kararı kendisine tebliğ edilir edilmez Wikipedia internet sitesinin tamamına erişimin engellenmesi tedbirini kaldırmıştır. Son olarak AYM, başvurana masraf ve giderler kapsamında 2.732,50 TRY ödenmesine karar vermiştir. Dolayısıyla ikinci koşul da yerine getirilmiştir.

51. Özetle Mahkeme; AYM'nin önündeki bireysel başvuru aracılığıyla, Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlalinin özü itibarıyla tanıdığı ve başvuranın bu bağlamda uğradığı zararı uygun ve yeterli şekilde telafi ettiği kanaatine varmaktadır. Dolayısıyla, başvuranın mağdur sıfatını yitirdiğini değerlendirerek başvurunun, 35. maddenin 3. fıkrasının (a) bendi anlamında Sözleşme hükümleriyle *kişi yönünden (ratione personae)* bağdaşmadığı ve 35. maddenin 4. fıkrası uyarınca reddedilmesi gerektiği sonucuna varmaktadır.

Bu gerekçelerle, Mahkeme, oy çokluğuyla,

Başvurunun kabul edilemez olduğuna *karar vermiştir*.

İşbu karar, Fransızca dilinde tanzim edilmiş olup, 24 Mart 2022 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Stanley Naismith
Yazı İşleri Müdürü

Jon Fridrik Kjølbro
Başkan